

2. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій/ [відпов. ред. Ю. В. Кіндзерський]. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. – 408 с.
3. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посібник] / О. Федонін, І. Репіна, О. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.
4. Краснокутська І. С. Потенціал підприємства, формування та оцінка : [навч. посібник] / Краснокутська І. С. – К. : Центр навчально літератури, 2005. – 352 с.
5. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства: [навч. посібник] / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблудська, О. О. Решетняк. – К. : Центр учбової літер., 2009. – 400 с.
6. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Фатхутдинов Р. А. – М. : ИНФРА, 2000. – 312 с.
7. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : каталог : в 3 т. / [ред. В.М. Геєць, В.П. Семиноженко, Б.Є. Кваснюк]. – К.: Фенікс, 2007. — 2007. – Т.1. – 544 с. – (Економіка знань – модернізаційний проект України).

Надійшла 11.03.2011

УДК 338.26: 658.15

В. В. СТЕПУРА

Східноукраїнський національний університет ім. В.Дала

ІЄРАРХІЧНІ РІВНІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

В статті визначено зміст фінансового планування залежно від рівнів ієрархії управління. Обґрунтовано необхідність та особливості фінансового планування на кожному з рівнів ієрархії управління.

Maintenance of the financial planning, which depends on the levels hierarchy of management, is defined in the article. The necessity and features of the financial planning on each of levels of hierarchy of management are grounded.

Ключові слова: фінансове планування, ієрархія, рівні, підприємство, макроекономічний рівень, мікроекономічний рівень, управління фінансами, фінансові ресурси, господарюючі суб'єкти.

Постановка проблеми. Формування в Україні ринкових відносин диктує необхідність адекватної зміни в області фінансових стосунків на різних рівнях ієрархії управління. Весь комплекс проблем і питань, пов'язаних з фінансовим плануванням на макро- і мікрорівні, а також на регіональному рівні потребує вивчення теорії і практики ухвалення управлінських рішень в області фінансового планування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі питанням визначення ієрархічних рівнів фінансового планування присвячені роботи таких провідних учених-економістів, як Бандурка О., Спіфанов В., Кірейцев Г., Ковальов А., Коробов М., Морозова Т., Орлов П., Паньковський А., Петрова К., Пікулькіна А., Сазонов В., Сараджан А. та інші.

Невирішені частини проблеми. Проте, проблема визначення особливостей фінансового планування в умовах ринкової економіки на кожному з рівнів ієрархії управління залишається ще недостатньо дослідженою і потребує детального вивчення.

Метою статті є визначення змісту фінансового планування залежно від рівнів ієрархії управління.

Основні результати дослідження. Фінансове планування здійснюється на різних рівнях ієрархії управління. На рівні народного господарства країни – макроекономічне фінансове планування; на регіональному рівні – регіональне (територіальне) фінансове планування; на рівні підприємства – мікроекономічне фінансове планування.

Кожен рівень має свою систему фінансового планування, що визначається сферою впливу і відповідальності того або іншого органу управління. Взаємозв'язок рівнів досягається через державне регулювання певних параметрів функціонування (економічних і соціальних індикаторів), проте воно не носить директивного характеру (виключаючи окремі випадки, закріплені в законодавчому порядку). Крім того, єдність системи фінансового планування, співвіднесення планів один з одним забезпечують елементи ринкової інфраструктури (комерційні банки, страхові компанії, аудиторські організації, біржі, маркетингові, консалтингові та ін. фірми і так далі), які розробляють свої варіанти комплексних і приватних прогнозів економіки в цілому, регіонів і окремих секторів економіки [7].

В процесі фінансового планування суб'єкти господарювання, органи державної влади і місцевого самоврядування оцінюють склад і структуру своїх фінансових ресурсів, визначають можливість і способи збільшення їх об'єму, напрям найбільш ефективного використання (рис. 1). При цьому задаються пропорції формування, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів з метою досягнення і підтримки збалансованості, фінансової стійкості економіки, отримання доходів, прибутку, фінансового забезпечення вирішуваних економічних і соціальних завдань. Таким чином реалізується дія органів управління на фінанси, фінансові процеси, фінансову діяльність як на мікро-, так і на регіональному та макроекономічному рівнях [3].

На цій підставі об'єктом фінансового планування є фінансова діяльність суб'єктів господарювання і держави, а результатом його – складання фінансових планів, починаючи від кошторису окремої установи до зведеного фінансового балансу держави.

З цього виходить, що функції і об'єкти фінансового планування розмежовані відповідно до предметів ведення між державними, регіональними і суб'єктами господарювання. При цьому первинною по відношенню до планових рішень виступає соціально-економічна політика держави. Підприємства самостійно планують виробництво, орієнтуючись на встановлені державою економічні, соціальні та інші нормативи і регулятори [8, с. 31].

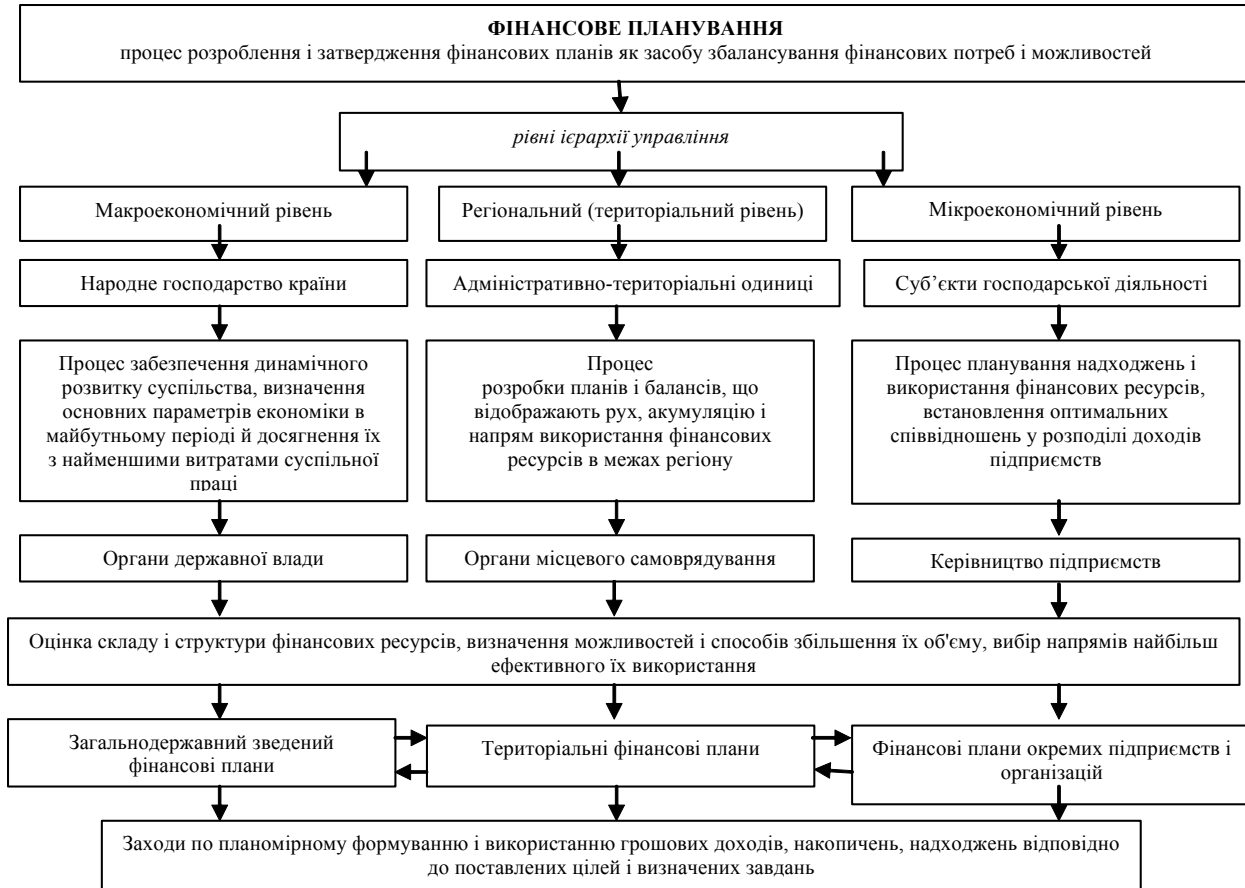

Рис. 1. Ієрархічні рівні фінансового планування

Отже, з розвитком ринкових відносин фінанси стають основним видом ресурсів, саме їх обмеженість починає лімітувати виробництво. У зв'язку з цим, в значній мірі зростає роль фінансового планування, змінюється його зміст як на підприємствах, так і в рамках всієї фінансової системи країни.

Фінансові плани складають всі ланки фінансової системи. Форма фінансового плану, склад його показників відображає специфіку відповідної ланки фінансової системи. Зокрема, підприємства, які функціонують на комерційній основі, складають баланси доходів і витрат; установи, які здійснюють некомерційну діяльність – кошториси; органи державної влади – бюджети різних рівнів. На цій підставі можна зробити висновок, що система фінансових планів побудована ієрархічно. При цьому виділяються наступні розрізи фінансових планів: загальнодержавний, територіальні, фінансові плани окремих підприємств і організацій.

Стосовно макрорівня, фінансове планування – це процес забезпечення динамічного розвитку суспільства, визначення основних параметрів економіки в майбутньому періоді й досягнення їх з найменшими витратами суспільної праці, що передбачає впровадження заходів зі збалансованості і пропорційності фінансових ресурсів. Збалансованість означає оптимальне співвідношення між фінансовими ресурсами, що знаходяться у розпорядженні держави, і доходами, що залишаються в руках суб'єктів господарювання. Пропорційність – раціональне співвідношення між величиною доходу до сплати податку і після сплати по підприємствах, галузях господарства, регіонах, суб'єктах господарювання. Держава через збільшення або зменшення цього співвідношення може стимулювати або обмежувати їх розвиток.

Фінансове планування є складовою частиною народногосподарського планування, базується на показниках плану соціально-економічного розвитку, напавлене на координацію діяльності всіх органів фінансової системи [5]. На думку відомого італійського економіста Б.Даллага, макроекономічне фінансове

планування можна визначити як свідому діяльність державного управління, мета якої привести після закінчення певного часу до бажаного стану економіку в цілому. Б. Даллага виділяє наступні переваги макроекономічного планування: воно сприяє збору, обробці, узгодженню і розповсюдженню інформації; виявленню картини на макrorівні досліджуваної економіки; координації роботи економічних суб'єктів і кооперації їх діяльності з органами державного управління; створює умови для раціонального і ефективного використання державних ресурсів, а також для узгодження різних державних дій на економіку; формує передумови довгострокового передбачення в регулюванні господарських процесів (в області освіти, енергетичного забезпечення, науково-дослідної діяльності); сприяє формуванню сприятливого економічного середовища; дозволяє зняти негативні ефекти, пов'язані з правами особистої власності, особливо в тих випадках, коли необмежена реалізація цих прав призводить до дрібних організаційних форм; може стати ефективним засобом посилювання бюджетних обмежень господарських одиниць; сприяє створенню стабільної політичної ситуації, що є умовою для реалізації принципів свободи і демократії [2].

Таким чином, макроекономічне фінансове планування передбачає наукове передбачення рівня розвитку і результатів функціонування суспільного виробництва, засноване на встановленні закономірностей і тенденцій соціального і науково-технічного прогресу, накопиченого досвіду і господарської практики, об'єктивних залежностей і причинно-наслідкових зв'язків в народному господарстві [6, с.44]. Держава на макrorівні за допомогою фінансового планування визначає свої фінансові можливості взагалі і можливості використання фінансів для ухвалення рішень у сфері розвитку економіки і соціальної структури всієї держави, певних регіонів і областей виробництва. Для досягнення поставленої мети повинні бути розроблені загальнодержавна програма економічного і соціального розвитку, а також певні програми інвестування, прискореного розвитку деяких виробництв, охорони навколишнього середовища і інших загальнодержавних програм [11].

Макроекономічне фінансове планування передбачає розробку й обґрунтування планових показників, які характеризують розвиток економіки, визначають взаємовідносини підприємницьких структур з державою, використовуючи важелі економічного впливу. На макrorівні формується основний фінансовий план, який характеризує діяльність держави - бюджет, а також зведений фінансовий план, в якому відображаються доходи і витрати всіх суб'єктів фінансових відносин. Саме ці плани є відображенням фінансової політики держави. Разом з тим вони мають різну значущість. Бюджет, це реальний директивний документ, який затверджується у вигляді закону, і є основним засобом реалізації фінансової політики. Зведений фінансовий план є, по суті, довідковим документом, призначенням якого є визначення загальної маси доходів і витрат і узгодження процесів їх розподілу і перерозподілу між окремими сферами і ланками фінансової системи. Він є основним засобом обґрунтування і збалансування фінансової політики.

Отже, можна зробити висновок, що фінансове планування на макrorівні представляє сукупність заходів, що проводяться органами державної влади і місцевого самоврядування з планомірного формування і використання грошових доходів, накопичень, надходжень відповідно до цілей і завдань, поставлених в прогнозах соціально-економічного розвитку, документах, що визначають фінансову політику [3].

В загальному вигляді регіональне фінансове планування представляє процес розробки планів і балансів, що відображають рух, акумуляцію і напрям використання фінансових ресурсів в межах регіону [1]. Об'єктом територіального планування є господарство, розміщене на території окремих адміністративно-територіальних одиниць.

Фінансове планування повинно здійснюватися в двох напрямках – зверху вниз і від низу до верху. З одного боку, державні і регіональні органи управління і фінансування формують методичну основу планування і доводять до територій свій план у вигляді об'ємів і структури, що рекомендуються, а також план діяльності державних і регіональних установ. Одночасно складаються плани окремих підприємств і на їх основі – плани окремих територій. Центральна ланка планового процесу – узгодження планів всіх рівнів.

В ході планової роботи аналізуються варіанти ефективнішого використання ресурсів, керуючись при цьому цільовими показниками діяльності в рамках стратегічного плану, що визначаються органами управління більш високого рівня. Останні складають єдиний фінансовий план регіону. На цьому рівні вирішуються питання фінансування видів допомоги, що надаються на централізованій основі і тому не включені в плани. Плани різних рівнів управління зрештою транслюються в конкретні договори, що укладаються на конкурсній основі [12].

Одна з важливих цілей регіонального фінансового планування – розробка територіальних зведених фінансових балансів, необхідність яких обумовлена наступними чинниками:

- 1) розробкою програм, що передбачають об'єднання зусиль територіальних органів влади і підприємств, розташованих на їх території, з економічного і соціального розвитку;
- 2) значними фінансовими витратами на здійснення таких програм; для забезпечення фінансовими ресурсами заходів, намічених цими програмами, необхідні координація і концентрація грошових коштів бюджетної системи, засобів відомств і підприємств; це, у свою чергу, вимагає розробки в регіоні зведеного фінансового балансу;
- 3) необхідністю зведення воедино різних видів фінансових планів: фінансових планів підприємств і організацій, територіального бюджету, позабюджетних фондів і ін., що відображають окремі сторони і етапи

розподілу і перерозподілу національного доходу, створеного і використаного на даній території. Це дозволяє мати повну картину утворення і використання всіх фінансових ресурсів адміністративно-територіальної одиниці. Основне завдання територіального зведеного фінансового балансу – визначення об'ємів фінансових ресурсів, використаних в регіоні (як централізованих, що перерозподіляються територіальними бюджетами, так і децентралізованих, тобто ресурсів підприємств, організацій і позабюджетних фондів).

Таким чином, фінансове планування на рівні регіону супроводжується аналізом досягнутого рівня мобілізації і використання фінансових ресурсів регіону, виявленням ступеня відповідності цього рівня потребам розвитку регіону. Удосконалення регіонального фінансового планування повинне йти шляхом розробки планів фінансового забезпечення комплексного розвитку регіону при ефективному використанні місцевих природних, трудових і фінансових ресурсів, раціональному розміщенні виробництва і рішенні ряду інших територіально-економічних питань.

Координація і концентрація засобів в регіоні, підвищення ефективності їх використання позитивно відбиваються на фінансовому плануванні, сприяють зменшенню потреби у фінансових ресурсах, що виділяються з бюджету. В процесі фінансового планування регіон повинен розглядатися у взаємозв'язку з іншими регіонами, державою і фінансовими установами через рух фінансових потоків.

За умов переходу до ринку зростає роль фінансового планування на рівні окремих суб'єктів господарювання, оскільки діяльність підприємств, організацій пов'язана з певними економічними ризиками, тому об'єми доходів і витрат повинні бути заздалегідь розраховані за різними варіантами для ухвалення оптимального рішення [10, с.416].

Фінансове планування на мікрорівні – це процес планування надходжень і використання фінансових ресурсів, встановлення оптимальних співвідношень у розподілі доходів підприємств. Без фінансового планування не може бути досягнутий той рівень управління виробничо-господарською діяльністю підприємства, який забезпечує йому успіх на ринку, постійне вдосконалення матеріальної бази, соціальний розвиток колективу. Жоден з інших видів планування не може мати для підприємства такого узагальнюючого, глобального значення, так як фінанси охоплюють усі без винятку сторони й ділянки його функціонування. Фінансове планування пов'язане з плануванням виробничої діяльності підприємства. Показники всіх планових фінансових інструментів базуються на планах з обсягу виробництва, асортименту товарів і послуг, собівартості продукції, вони повинні створювати необхідні фінансові умови для успішного виконання цих планів. У цьому основне призначення фінансового планування на мікрорівні [9].

Крім того, фінансове планування сприяє виявленню внутрішніх резервів для потреб підприємства. Це забезпечується тим, що, по-перше, воно виходить із необхідності найефективнішого використання виробничих потужностей, нової техніки, передової технології виробництва, поліпшення якості продукції; по-друге, виконання планів з прибутку та обсягу інших фінансових ресурсів (наприклад амортизації, на повне відтворення основних засобів) потребує дотримання планових норм витрат праці і матеріальних ресурсів; по-третє, обсяг фінансових ресурсів, який визначається при плануванні, не дає змоги підприємству або ускладнює створення надмірних запасів матеріальних ресурсів, робити позапланові капітальні вкладення.

У процесі фінансового планування забезпечується необхідний попередній контроль за створенням і раціональним використанням фінансових ресурсів. Об'єктами планування є доходи підприємства, в їх числі й нагромадження (прибуток тощо), взаємовідносини з державним бюджетом і державними позабюджетними фондами, обсяг капіталовкладень, інших форм інвестування фінансових ресурсів (зокрема участь на ринку цінних паперів), обсяг довготермінових кредитів банків на інвестиційні заходи, потреба підприємства у власних оборотних коштах і джерела її покриття.

Застосування фінансового планування в управлінні фінансовими ресурсами підприємства дозволяє не тільки бачити перспективи розвитку підприємства, але і адекватно оцінювати його можливості в досягненні поставлених цілей [4, с.69]. Від наявності фінансових ресурсів, напрямів їх витрат залежить фінансове положення підприємства, кінцеві результати його діяльності. Головним призначенням фінансового планування на рівні підприємства є розрахунки потреб у фінансових ресурсах, об'єму і напрямів їх використання, визначення ефективності кожної фінансової операції і результатів діяльності такого суб'єкта [11]. На мікрорівні - це індивідуальні плани окремих суб'єктів підприємницької діяльності. Ці плани відображають фінансову стратегію і тактику підприємств. Їх головні завдання – визначення джерел і об'ємів формування доходів, оптимізація витрат і досягнення фінансової збалансованості.

Таким чином, значення фінансового планування для підприємства полягає в тому, що воно утілює вироблені стратегічні цілі у форму конкретних фінансових показників; надає можливості визначення життєздатності фінансових проектів; служить інструментом підвищення ефективності фінансово – господарської діяльності підприємств.

Висновки. Особливості функціонування економіки України в умовах ринку дають підставу виділити три основні ієрархічні рівні фінансового планування: макроекономічний, регіональний та мікроекономічний. Фінансове планування направлене на досягнення стійкого економічного зростання, підтримку збалансованості, створення умов для ефективного управління фінансами як на макро-, так і на регіональному та мікроекономічному рівнях.

Література

1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / Борисов А. Б. – М. : Книжный мир, 2003. – 895 с.
2. Даллаго Б. Есть ли будущее у макроэкономического планирования в Восточной Европе? / Б. Даллаго // Российский экономический журнал. – 1992. – № 3–4. – С. 84–91.
3. Епифанов В. А. Финансовый менеджмент: понятие, направления и практика реализации / В. А. Епифанов, А. А. Паньковский. – М. : Инфра-М, 2004. – 254 с.
4. Ковалёв А. С. Совершенствование методики долгосрочного финансового планирования на предприятиях / А. С. Ковалёв // Финансовые исследования. – 2007. – № 14. – С. 69–75.
5. Органы управления финансами [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://izhevsky.ru/referat/950-organy-upravleniya-finansami.html>
6. Сазонов В. Г. Прогнозирование и планирование в условиях рынка : [учебное пособие для вузов] / В. Г. Сазонов. – Владивосток : ДВГУ, 2001. – 149 с.
7. Сараджан А. А. Современная парадигма планирования деятельности производственно-хозяйственных систем [Электронный документ]. – Режим доступа : www.science.ncstu.ru/articles/econom/6/27.pdf/file_download
8. Прогнозирование и планирование в условиях рынка : [учеб. пособие для вузов / под ред. Т. Г. Морозовой, А. В. Пикулькина]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 279 с.
9. Фінансова діяльність підприємства : підручник / [Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я.] – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 2003. – 384 с.
10. Фінансовий менеджмент : [навч. посібник] / [за ред. Г. Г. Кірейцева]. – К. : ЦУЛ, 2002. – 496 с.
11. Финансовое планирование и прогнозирование в условиях рыночной экономики [Электронный документ]. – Режим доступа : <http://starkproject.com/pub-business/pub-finances/1316-2010-06-24-11-07-56.html>
12. The Operation of the NHS Internal Market. Local Freedoms and National responsibilities. NHS Executive. 12 December 1994.

Надійшла 12.03.2011

УДК: 658.001

I. I. ТАРАСОВА

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ ПЕРЕХОДУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО НОВОЇ ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ

Характерною ознакою сьогодення є трансформація традиційного менеджменту до нової парадигми управління, що заснована на використанні науково-інтелектуальних ресурсів підприємства, його знань, винахідницької та раціоналізаторської діяльності. Для визначення можливості переходу машинобудівних підприємств Вінницької області до нової парадигми управління, необхідно оцінити ситуацію та проблеми які є на підприємствах.

A characteristic feature of today is the transformation of traditional management to a new paradigm of governance that is based on a scientific and intellectual resources, its knowledge, invention and rationalization activity. To determine the possible transition of machine-building enterprises of Vinnitsa region to a new paradigm of management, necessary to evaluate the situation and problems that are in the business.

Ключові слова: нова парадигма управління, знання, інтелект, інтелектуальне забезпечення, машинобудівні підприємства, нематеріальні активи, менеджмент знань.

Глобалізація світової економіки, поглиблення інтеграційних процесів, з одного боку, стимулюють та прискорюють розвиток підприємницької діяльності менш розвинутих країн, а з іншого – обумовлюють ускладнення даної практики.

Інноваційно активними підприємствами машинобудівної галузі Вінницької області є ВАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», ВАТ «АТЕКО» (Турбівський машзавод), ВАТ «Вінницький завод «Пневматика», ТОВ НВП «Асток», ВАТ «Барський машинобудівний завод», ЗАТ «Вінницький агрегатний завод», ВАТ «Вінницький дослідний завод», ЗАТ «Калинівський машзавод». На стадії занепаду знаходяться ВАТ «Вінницький інструментальний завод», ВАТ «Вінницький завод тракторних агрегатів», ТОВ «Вінмаш». Дані підприємства і були обрані об'єктами дослідження та діагностики їх готовності переходу до нової парадигми управління. Основою дослідження стала інформація управлінських, організаційних, правових документів підприємств, їх статистичної та фінансової звітності за останні п'ять років.

Однією з перших проблем, що існує на всіх досліджених підприємствах, є відображення інтелектуального капіталу в бухгалтерській та фінансовій звітності, в статті «нематеріальні активи». У балансі суму нематеріальних активів відображають у складі необоротних активів за залишковою вартістю, яка визначається як різниця між первісною вартістю і сумою накопиченої амортизації.